

ప్రథమ ముద్రణము. 1946

ద్వితీయ ముద్రణము. 1947

తృతీయ ముద్రణము. 1956

మార్టన్ ముద్రణశాల,

కాకినాడ.

తొలి పలుకు

నేను గొన్నియేండ్ల క్రింద శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరాంధ్రీకృతమగు హర్షచరితము నింటరుమిడియటు విద్యార్థులకుఁ బాఠము చెప్పవలసివచ్చెను. అప్పుడందు బాణుడు హర్షచక్రవర్తిని దర్శించిన తెఱంగెంతయు నాహృదయము నాకర్షించెను. అప్పటినుండియునది వస్తువుగా గ్రహించియొక చిన్న కావ్యము వ్రాయవలెనని యెంచుచుంటిని. అట్లుచేయుటకు మొన్నకడచిన వేసంగిలోఁ గొంత యవకాశము లభించెను. అది పురస్కరించుకొని యొకపక్షము దినములలో నిది వ్రాసి ముగించితిని. ఏతద్రచనమున బాణుని హర్ష చక్రత్రమందలి కథను, భావములను గూడఁ జాలమట్టుకు గ్రహించితిని. కథావిస్తృతికై కొంతభాగము కల్పించితిని. సహృదయులందలి గుణములు గ్రహించి దోషములు మన్నింతురు గాక యని ప్రార్థించుచున్నాను.

గ్రంథకర్త

శ్రీ

కృతిపతి వంశవర్ణన సక్షత్రమాలిక.

కలఁడు కద కాంక్షిధిక్ష్మత కమలహితుఁడు
సకల బృందాగకార్చిత చరణయుగఁడు
నిజతనో నఖదారితి నిఖిలదురిత
హస్తీ, కాశ్యపమాని హర్మ్యవిభుఁడు.

1

ఆతని యన్వయంబున శి
వాప్రే సరోజ సదార్చనాపరుల్
పూతచరిత్రు లార్జున స
ముజ్వల చిత్తులు దానధర్మ క
ర్మాతతక్షీర్తి సౌరభ స
మావృత సర్వ దిగంతదుల్ కృపా
స్వీతులు, సాధులెందఱూ జ
నిగిచిరి వంశవివృద్ధిహేతులై.

2

వారలలో దేవోమహిమ
భాసితు, వర్ధిత వంశకీర్తి వి
స్తారుని, శాంకరాగమ క
భావరిశీలన లగ్నమానసాం
భోదుహు, జోగమాహృదయ
మోహనమూర్తిని బేరరాజు బం
గారయ నామవిశ్రుతు న

ఖండ యశస్కునిఁ బేర్కొనన్వలెన్.

4

వాసలుచేక పల్లెలును

బట్టణముల్ కలగుండు చెందఁగా
భూనుతకీర్తి యాఘనుఁడు

పుణ్యగిరీంద్ర శిరంబుపైఁ దపో
ధ్యాననిరంతర ప్రవణుఁ

డై యచలాత్మతనుండి రాఁ దద
ధ్యానుగతంబులై కురిసె

నంబుధరంబులు కుండపోతగన్.

ఆమహనీయమూర్తికి గు

ణాలయ జోగమయందుఁ బేరరా
ణ్ణాముఁడు. రామమూర్తి, కరు

ణామయచిత్తుఁడు సుబ్బరావునన్
ధీమహితుల్ కుమారులు జ

నించిరి శీతగిరీంద్రకన్యకా
కాముక పాదపంకజ యు

గప్రకటప్రవణాత్మ బంభరుల్.

అందుఁ బేర్రాజు సాల్వశాఖాధికారి

పదవిని వహించి కీర్తి సంపదగడించె

రామమూర్తియు సబురిజిస్ట్రారుఁ డగుచుఁ

బిదపఁ దహనీలుదారుఁడై పేరుగాంచె.

కనియెను రామమూర్తి గుణ

గణ్యుఁడు సూరమనున్ పతివ్రతా
గణమణియందుఁ బద్మజ మొ

గంబులో వేదము న్నాల్గు మూర్తులో

యనఁదగు నల్లు రాత్మజుల
నాడునిఁ బేరవిభున్, సదాశివున్,
ఘనుఁడగు మల్లికార్జును, వి
కస్వరకీర్తిని రామమూర్తినిన్.

7

అధ్వనిర్మాణ శాఖాంతరో ద్యోగియై
గౌరవం బార్జించె బేరరాజు
శశ్వచ్ఛివాంఘ్రి కంజాత లగ్నాత్ముడై
ధన్యత్వ మందె సదాశివుండు
ఆగ్లసాగస్వ తాధ్యాపకత్వము చెంది
యశమాచిగొనె మల్లికార్జునుండు
పాతశాలావళీపరిదర్శియై మేటి
ప్రఖ్యాతి గడియించె రామమూర్తి

వారిలో నగ్రసంభూతుఁ బేరరాజు
బెండపూడికులాంభోధి విమలరాజుఁ
బేరరాడభిధానుండు పెద్దతండ్రి
జనకు నానతిచేత దత్తునిగఁ గొనియె.

8

సంతత దేవతార్చనల
సజ్జనసేవల సత్పురాణకా
వ్యాంతరవస్తుచింతనల
నాత్మవివేచనలన్ దురాపయో
గాంతిమసిద్ధిసాధనల
నా యనఘాత్ముని తల్లి రత్నమా
కాంత యనంతపుణ్యపు ని
కాయము ప్రోవిడె వంశవృద్ధికై.

9

రత్నము పుణ్యకాంతల ప

రంపర రత్నమ యాఁ దదాత్మభూ

రత్నము తల్లిదండ్రుల పు

రాకృత పుణ్యము పంట యాహిత

ప్రత్నకులాఖిలాచరణ

బంధురుఁ డన్వహశంక గార్చనా

యత్న పరాయణాత్ముఁ డల

గాదు నుదారుఁడు పేరరాజునున్.

10

శివచరణాంబు జాతయుగ

సేవ నిరంతర సత్పురాణవా

ఙ్గిపహమహార్థసంగ్రహణ

నిష్ఠఁ బరోపకృతి ప్రవీణతన్

బవళులు రేలు పుచ్చుచు ఘృ

ణామయుఁ డాతఁడు వప్తివత్సరో

త్సవమెననెన్ సమస్తహిత

సంతతి నేత్రమనోహరంబుగన్.

11

షాతివ్రత్యము కొన్నరూపు గుణసం

పజన్మగేహంబు, ధీ

నీతిక్షాంతి దయాలవాలము భవా

నీపాదపూజోత్సవ

ప్రీతీస్థితమనస్కు నన్వయనిధిన్

బెండ్లాడె నాధన్యుఁ డ

బాతాక్షుం డల పద్మబోలె గనకాం

బాభామినీ రత్నమున్.

12

వంకలులేని చందనపుఁ

బంతులకుఁ నడుమకుఁ దృటీయదృక్

శంకగొనంగఁ జేయుతిల

శంబు ధరించెడు నాయనకుఁ దది

• యాంకధరాస్థితం గనక

మాంబను జూడఁ బురాణదంపతుల్

శంకరపార్వతుల్ భువి నె

• సంగినయట్టులు నేత్రపర్వమా.

13

విద్వత్సుహృన్మనోఽభీష్ట సిద్ధి త్నేత్ర

మై రహించెడి మేటి పేరరాజు

చినయవిజ్ఞాన సంవిత్పూర్ణమా నసుం

డై విరాజిల్లు సన్యాసిరాజు

సకలతాకిక కార్య సంవిధానసమర్థః

డై మించు ఘనకీర్తి రామమూర్తి

విద్యుద్విషయ మహావిజ్ఞానభాసితుఁ

డై దయివారు ప్రసాదరావు

హితమనఃప్రీతికరుఁడు సర్వేశ్వరుండు

సుగుణవిజ్ఞానములతావు సుబ్బరావు

మఱియు మువ్వరు కూతుండ్రు మాన్యచరితే

ధన్య లుద్భవమంది రా దంపతులకు.

14

భూమితలావ తీర్ణ మయి

పొల్పెసలారు నపూర్వసందనా

రామము వారికుక్ష్మి, యట

రాజులుఁ గల్పమహిమముల్ జన

స్తోమముపాలి పెన్నిధులు

తుష్టికరమ్ము లనాధపాళికా
శ్రీమహితమ్ము తత్తపము

చెందిన సిద్ధికి మాఱురూపముల్.

15

పారలలోనఁ బూర్వజుఁడు

వంశము పెద్దలోనర్చినట్టి వి

స్తారతపమ్ముపంట, బుధ

సంతతి కల్పమహీరుహమ్ము, వి

జ్యారతుఁ డాశ్రీతానవమ

హవ్రత దీక్షితుఁ డొప్పుఁ బేరరా

జోరిమి, దాన, మార్జవము

నొందిన పౌరుషమూర్తియో యనన్.

16

అమలిన భక్తిపూర్ణులయి

యన్నవచస్సు యథాక్షరమ్ముగా

నమరుచుటండు మారుతికి

నాతని తమ్ముల కీడుజోడులై

సుమధురశీల శాలు లను

జుల్ నిరంతఁబును గొల్వఁ బేరరా

జమరెడి భూరివై భవమ

హత్త్వము పేర్చి సజాతశత్రుఁడై.

17

వినయము భూరిసంపద, వి

వేకము గర్వములేమి, దీనర

క్షణపరతంత్రబుద్ధి యవి

కత్తనభావము, దానర క్తిదూ

పరామువిరక్తి, మోక్షకర

నాధనసక్తి యిహార్థభుక్తి యన్
గొనములు పేరరాజు బ్రతి

కూలతఁ బొసి సమాశ్రయించెడిన్.

18

ఊరనుండుట చాలు దాదానామయవీడి

తునిఁగూడఁ దైర్యమ్ముఁగొనఁగఁ జేత
యింటికే తెంచుట యిరవుకొన్నామచుం

బడలిసామికి సామి యడఁగిచనుట
చేసేతఁగొనుట చొచ్చిన రోగ వికృతికి

గుప్తరీతిగ వీడుకో లాసఁగుట
యగదమిచ్చుట రోగి యఖిల దేహవృత
వ్యాధి నిశ్చేషమై పరుగులిడుట

యని భిషజ్జుని పేరరాజును గుఱించి
చచ్చిబ్రదికిన యుల్లాఘజనవిసరము
తార కాణలుగా వారి వీరిపేరు

లోప్పఁజెప్పుచు నిచ్చలుఁ జెప్పుకొంద్రు.

19

కవులును బండితాళి రసి

కప్రవరుండని, యర్థిసంతతుల్
దివిషదనోకహంబని, కు

లీనులు యోగ్యుండటంచు, బందుగుల్
నవనిధియంచు, మిత్రులు క

లప్రియ భాషియటంచు, రోగవ
న్నివహము సిద్ధహస్తుడని

నిత్యముచేరెడిఁ బేరభూషణున్.

20

అలరామమందు విదేహరాజసుతనః
 త్లారాజు చాగంటి వం
 శలలామంబయి పేరుగన్న శరభే
 శప్రాజ్ఞకూర్తు దయో
 క్రిలసన్మగళవార్ధి, పచ్చరిత, గౌ
 రీకాంతనుద్వాహమై
 కులదీపమ్ముల సాధులం గొడుకుల
 గూర్తుండ్రనుం గాంచెడిన్.

21

శ్రీనివహనహమ్ములు వి
 శిష్టతిరమ్ములు నైన పున్నెముల్
 నే నెవి తొంటి పుట్టువున
 నిశ్చలబుద్ధి నొనర్చి యుంటినో
 భానుతకీర్తి బెండపుడి
 పూజ్య కులార్ణవ పూర్ణిమాసుధా
 భానుడు పేరరాజు సహ
 వాసపు సంపద యావహిల్లంగన్.

22

భేరూర్వీగృహ జాతరూపవసనా
 దిప్రాజ్యదానంబు లీ
 ఖోణిం దొల్లిటినాటినుండియును గ
 ల్లుక్ వాని నీనేర్చినా
 రానందంబునఁ బల్కు రీడ్యచరితుల్
 ప్రాణంబు దానంబులే
 నేనాడు నివసనాతఁడొక్కనికె య
 య్యెం దద్వదాన్యప్రథల్.

23

పన్నిస యామయవ్యధలు

పాపె, నెదెప్పుడు చెప్పుకొన్న నా
విన్నపమాలకించె, విని

వీనుల విందుగ నా కవిత్వమున్
మన్ననలిచ్చె, సోదరుని

మాదిరి ప్రేముడిచూటగొల్పె, నే
నెన్నని చెప్ప నాయనెన

యించిన భూరిమహోపకారముల్

24

అసువుల్ నిల్పిన పుణ్యమూర్తికిడఁగా

నర్హములౌ వస్తులే

యస దున్నం దమపార్జన ఊమతి నా

యందెట్టులున్ లేద మా

నసికంబైన కృతిజ్ఞతాభరిము కొం

తందీర్చుకోఁ దత్కృపా

ప్రసరార్ద్రంబగు నాదరంబునకుఁ గా

వ్యం. బంకితం బిచ్చెదన్.

25

మును శ్రీనాథకవీంద్రచంద్రుఁడు రసాం

భోరాశియకా కావ్యముం

బ్రణయం బొప్పఁగ బెండపూడి జలధి

ప్రాలేమరుజ్ఞుర్తికి

చ్చెను, నేనుం బొనరింతునట్ల యనఘ

శ్రీనాథ మత్కావ్యవ

ర్తనలందున్ మహనీయ సత్కృతిపతి

త్వప్రాప్తినే సామ్యముల్.

26

తన పెద్ద నవ్వుబోలిన వినిర్మలకీర్తి
 కాకరంబని శశాంకార్థమశాలి
 తనయాశ్రితావన తత్పరత్వము గొన్న
 పుచ్చూర్తియని రమామోహనుండు
 తన జగత్సృష్టికంటెను విశాలమైన
 యాశ్చర్యకాస్పదమంచు నబ్జభవుడు
 తమజీవ విద్య సంతముదాకఁ జూచిన
 పటుబుద్ధి యని దేవవైద్యయుగము

అతులితైశ్వర్యములును ననంతలక్ష్మి
 యాయతాయువు వైద్య విద్యా ప్రశస్తి
 పేర్చి నిశి ప్రోచెదరుగాక బెండపూడి
 విమలవంశాబ్ధి ద్విజరాజుఁ బేర రాజు.

27

స్వస్తి.

శ్రీ

రాజసందర్శనము

౧

శ్రీకర్ణమైన విద్య సవ

రించి, జనస్తవనీయ పండితా

సీక విభుషితమ్ము లన

సీప సభాంతరసీమ లండి, య

స్తోక మతిప్రభావములు

చూపుట యుక్తము గాని కూపమం

దూకము లట్టు లిల్విడక

నొచ్చుట మెచ్చగునే బుధాళికిన్.

1

గురు శుశ్రూషయ మందఁగాచలముగా

గూఢార్థరత్నోల్లస

ద్వర విద్యాకలశాబ్ధి త్రచ్చి, విమలా

దాత్తంబు సంవిత్సూధా

భరముం గొంటిని, దాని సాధుసుమనః

పాళీ సదాస్వాదన

స్థిరసార్థకృముఁజేసి, పొందవలదే

శ్రీనిత్య కీర్తిస్తుతుల్.

2

చిన్నతనంపుఁ జూపలము

చే నదనన్మతి లేని శార్వముల్

కొన్ని యొనర్చి యుండుట న
 కుంతితమత్ప్రతిభానవద్య వి
 ద్యోన్నతి పాటి చేయక బు
 ధోత్తము లెల్లరుఁ బూర్వరీతినే
 నన్నుఁ దలంచి మన్నన లొ
 నర్పరెటుల్ తొలఁగింతు నీసడిన్.

3

తనరాజ్యమ్మున సత్కవీశ్వరులు వి
 ద్వద్వద్యు లెచ్చోట ను
 న్నను, విన్నంత నె ప్రీతినంభృత మనో
 నాశీఃపై మార్వ
 ర్ధన భూపాలుఁడు పిల్వఁ బంచు నఁట న
 త్కారమ్ములం జేయఁగా
 నను రప్పింపఁడు వేరు నాపయిని నిం
 దల్ మోపి వంచించిరో.

4

అధిగత సర్వశాస్త్రనిగ
 మాంత పురాణకథావివేక స
 న్నిధు లయి యుండియు, నిబుధ
 నేతలె కొందఁ జూచుకొని కెల్లలై
 యధిపుల చెంత నన్యవిబు
 ధాళిని గూఱిచి లేనిపోనివే
 యధమపు గాథలొ తెఱతు
 రట్టివి నా దెస నేమి పుట్టెనో.

5

అన్యసచ్చీలరా కామృతాంశుప్రభల్
 కప్పంగఁ జాలెడి కారు మొయిలు
 దురవేక్ష్యరోగ బాహిర నిదానమ్ముగా
 నఖిలాంగముల నేర్చు నామయమ్ము
 కటవకుండన విషోగజ్వాలలను మేను
 నవయుఁ జేసెడి వింత నల్లత్రాచు
 నిర్నిమిత్తమ్ముగా నిద్రాశనమ్ముల
 నుడిపి యేడ్పించు మ్రుక్కడి పిశాచి

సీచకార్యమ్ములకుఁ జేర్చు రాచబాట
 యహఁ గద యసూయ తద్వశ గాత్ములగుచు
 మామకానంతపాండితీ మహిమ కలఁపఁ
 బ్రభునితో నెవ్వ రే నింద పలికినారో.

6

సరసాత్ముండు, విమృశ్యకారి, కవితా
 సారస్యసంవేది, భూ
 సురసేవాప్రియుఁ డింగితఞ్జుఁడు, ధరే
 శుండంచు విందున్ గదా
 పరకీయోన్నతి సైఁపఁ జాల కథముల్
 వాక్రుచ్చు వాక్యమ్ములం
 బరిశీలింపక ప్రాకృతుండు వలె వి
 శ్వాసమ్ము సంధించునే.

7

పతి యితరోక్తవాక్యములఁ
 బ్రత్యయ ముంచి నను ని రాదరాం
 కితమతిఁ జూచినం బ్రజల
 కృత్యము లన్ని తలచి టేని స

ద్వితీ నడపించు కృష్ణవసు

ధాపతి మామక గౌల్యమిత్రుఁ డ
మృతకరి సీచమానవుల

మాటల దబ్బులు వెల్లడింపఁడే.

8

భూపతి పిల్వబంచుటకు

మున్నెచన స్మృత సోప దేమన
స్తాపక రావమానవుఁ బ్ర

సంగము కల్గునో యగుచుఁ గాన పృ

ధ్వీపతి మన్మథిప్రతిభ

తీరు నెఱింగి మహాప్రసన్నతా

వ్యాపృతుఁడై ననుం బిలువఁ

బంచెడి దాఁకను వేచియుండదన్.

9

నరపతులు కూపములవోలె దురవగాహు

లగుట జనులకు వారితో నతిపటుగుణ

కలిత సద్గుణక ప్రాప కతనుగాక

యేల తమ యంత సిద్ధి వహించుఁ బనులు.

10

దాడునారణ్య మధ్యమున వెల్లుచు నేరి

నలరింపలేని వె న్నెలవిభాన

జలధిగర్భమున ను జ్వల మౌచు మనుజు దు

ర్గిహ మైన సుద్రత్న రాశి నోలె

బర్హ శాఖాదుల బాగుగఁ బెరిగియు

ఫల మొసంగిని పాద పమ్ము భంగి

నాదిశాంతము విశా లాకాశమునఁ బర్వి

వర్షింపకుండు న భ్రమ్మ కీతి

నిష్ఫలమ్ముగదా ప్రీతి నిర్భరుడయి
కవుల విద్వాంసులను బాల గారవించు
సహృదయుండగు శ్రీహర్ష సారస్వభాము
నెడఁద మెప్పించలేని నాయిత చదువు.
అని చింతించుచు బ్రీతికూట మను సా

11

హృభ్యాగ్రహారంబునన్
దన గేహస్థలి బాణసూరివరుఁ డుం
డ నిష్ఠుఁ డొక్కఁడు వే
వినతాంగుం డయి వచ్చి కృష్ణధరణీ .
భృత్యేషితం పై మిమున్
గన నేకెంచిన దూత ద్వారమున ను
న్నాడగ చెటింగించినన్ .

12

వెదుకంబోయునతీన కాలఁదగితె
న్వీంతయ్యె నేడంచు స
మ్మద మేపారఁగ నేగుదెంచి కనియెం
బాణుండు వార్తాహరున్
వదనావేదితదూర భారగమన
ప్రాప్తశ్రముండయ్యు న
భ్యుదయాశంసిదరస్త్రియ, స్నృపతిలే
భోద్యత్కరాంభోజునిన్ .

13

మేలిమి బంగరుకాంతుల
మేలం బాండంగఁ దివురు మేని రుచులతో
వేలుపుగిరి యనఁ దగు స
న్మాళికి బాణునకు దూత నతుఁడై మొక్కిన్ .

14

అంత నీవనలిచ్చి బాణకవి భ
 ద్రా సర్వలోక ప్రజా
 శ్రాంతాకారణ బంధమిత్రు లల కృ
 ప్తక్షోణి భృద్ధర భూ
 కాగతుల్ సేమముమైఁ బ్రవర్తిలుచు గే
 క శ్యామజంబునై
 రంతర్యస్థిఁ గ్రాలునే పురి నటం
 చాసక్తిఁ బ్రశ్నించినన్ .

15

నృపుఁడును గృష్ణుఁడు నుఖులె
 నిత్యశుభంబును బచ్చోరణం
 బు పరిధవ్లెడిం బురిని
 బుణ్యచరిత్రుఁడు కృష్ణభూమిపుం
 డపరిమితాదరంబు మెయి
 సంపెను మీకొక లేఖ యింద మం
 చుపకృతి మూర్త మైన గతి
 నుండిన కమ్మయొసంగె దూతయున్ .

16.

ఆదర మేదురాత్ముఁ డయి
 యయ్యది చేత గ్రహించి, కృష్ణభూ
 మీదివిజాధినాథున క
 మేయ కృపామతి కల్గె మాపయిన్,
 మాదురదృష్ట హేతువులు
 మాసిన వింక నటంచుఁ బల్కి లే
 భోధితవార్తలం జదువ
 నుత్సుకుడై కవి విష్ణు చుండగన్ .

17

ఫలమున నందెరయములు

పాటిలఁ జేయు వృథాలసత్వముం
చెలయరు పగడిత ప్రవరు లెన్నఁడు
దానిని, లేఖలోపలం

గల పరమార్థ మిద్దయ, సు

ఖప్రతిపాదక మాను శిష్ట మి
ప్పలుకులు వాచికగుంగను

బంపె నృపుండని దూత చెప్పినన్. 18

విని యాత్రముమై నవు నవు

నని దూరాగమనజనిత మా బడలిక యా

తని మొగమునఁ గని బొంబు

డనిపెను విశ్రాంతి పొంద నగునెడ కతనిన్. 19

దినముఖ మాదిగా బయలు

దేతిన తూరుపు కొండనుండి మిం
చిన రభసంబునన్ గగన

సీమ నిరంతర దీర్ఘయానముం
బొనరిచి, చాలఁగా బడలి

పోవుట నించుక విశ్రమమ్ము చే
కొన నన సూర్యుఁ డస్తగిరి

కూటమున నివహించె నత్తఱిన్. 20

ఖరకరు వేడి భానువుల

కర్కశతన్ భరియింపలేక మం

దిరముల యంద యుండి నళి

నీ.ప్రియుఁ డస్తమహీధరాగ్రగో

చరుఁ డయి నంతఁ బై కరుగ

సాగె జనాళి దినావసాన బం

ధురమృదుశీతలానిల మ

నోజ్ఞ విహార సముత్సుకాత్ములై .

21

సరయముగా యథావిధిగ

సంధ్య నుపాసనఁ జేసి, కృష్ణభూ

వరుఁడు మహాప్రసాదమునఁ

బంపిన లేఖ పఠించు నాదరం

బురువుగ వేగమైఁ గుడిచి

యుజ్జ్వలదీప సువర్ణ కాంతి కా

కర మయి పొల్చు లోపలి య

గారముఁ జేరెను బాణుఁ డుత్కుండై .

22

౨

శ్రీయుతులకు సత్కవితా

శ్రీయుతుల కఖండవై దుషీనహితులకుఁ

ధీయుక్తిజిత సురోపా

ధ్యాయులకుఁ బాణకవీవతంసులకు నతుల్ .

1

పరదురవాపపాండితిన

పారముగా గడియించి, సత్కవి

త్వరసమహాప్రవాహప్రభ

వమ్మునకుఁ గిరిసార్వభౌములై ,

స్థిరతరగీర్తి చంద్రికల

దిక్కులకు న్నవశోభ కూర్చు చం
దురులగు మీరు పూర్వసుహృ

దున్ స్మరియింతురె శృష్టభూపతిన్.

2

ప్రతిపక్షవిద్వద్విప్ర ప్రశేణులకు హరి

స్వప్నీకృతము మీ వి శాలధిషణ
దశహరిన్యోషీదు ద్వద్ధాత్రములకు నూ

త్నాంశుకీకృతము మీ యమలయశము

సహృదయ సంతతి శ్రవణద్వయికి నవ్య

భూషణీకృతము మీ ముద్దుఁగవిత
మూఢమానవ హృదంభోజాతతతి కిన్

జ్వలరుచీకృతము మీ పచనసరణి

పగడిఁగులు గూడ విస్మయంపడుచుఁ బొగడి

చెప్పకొనుచుండ నాలకించితిమి, యెడఁద

మోదపూర్ణమ్ముగా నింగి ముట్టి మిమ్ముఁ

గాంచ వలె నని చాల వాంఛించితిమిని.

3

మిమ్ముం గాంచి వివేకవారినిధుతా

మీ వాక్కు లాలించి, మో

డమ్ముం బొందఁగ నేరమే, మయిన నా

త్కం బక్షపాత మ్మమే

య మ్మై వర్తిలు మాకు మీయెడలఁ గ

ల్వారాకరంబందు దూ

ర మ్మందున్న శశాంకమూర్తికి జగా

రాగంబు సాజమ్మగా.

4

పండితులు గవీశ్వరులు

ప్రత్యహము జనుడెంచి హర్షభూ
మండల నేత మెచ్చుకొన

మాన్యమతిప్రతిభా కవిత్వముల్
మొండుగఁ జూపి కానుక ల

మేయము లొందుచునుండ మీరు రా
కుండుట చూచి మాహృదయ

ముత్తలపాటు వహించు మిత్రమా.

5

ఆదర మొప్ప తేడు కలు

రంపకముందర పో కవజ్జయ్య
గాడె యటందు రేమొ, యది

గాదన, మీయసమాన శేముషీ
వైదుషు లాలకించియు నృ
పాలుఁ డుపేక్ష వహించె దుర్జనుల్
మీదగు బాల్యచాపలము

లేనిది యున్నది పన్ని చెప్పటన్.

6

సమదృష్టి జగమంత చూచు సుజనుల్

సర్వప్రపంచమ్ము ని
త్యము మిత్రత్వమునే వహించు దమ యం
దం చెంతు రే మాయ బి

త్తములన్ లేని కతానఁ గాని యనిమి

త్తద్వేషులు నిత్రవ
రములున్ గల్గుట నైజ మొలటి మహా

ర్యక్తేశికే ధారుణిన్.

7

ఓరువలీని వాఁడెవఁడో

యుజ్జ్వల తావకకీర్తి చంద్రికో

స్థారమునందుఁ గందు గలు

గఁ దమ యశావనచాపలంబునుం

గూఱిచి యేనొయేదో పలు

కుఁ నృపు ముందరఁ, దోడనే సభా

స్తారు లదట్టిదే యనుచుఁ

దాశము వైతు, రశంకవృత్తిమై.

9

జ్ఞానప్రకాశ విరహితు

లైన జనుల చిత్తవృత్తు లక్కట! ప్రవహత్

పానీయము లట్టులు నీ

చానుగములు లోలములును నయి యుండుఁ గదా! 9

కొలుపునయందు షేఁ డుచిత

గోష్ఠి యొనర్చుచు వేడ్క నుండ, మీ

యులఘ్న కవిత్వశక్తి విష

యంబు ప్రసక్తి వచ్చినంతనే

నలుపురు మచ్చరంపు వచ

నంబులు పల్కఁగఁ రాజు వింటయే

కలుగును గాని సత్య మెఱుఁ

గం గను నెట్టులు చాల నుంటచే.

10

సమయము చూచి భూపతికి

జన్న భవచ్ఛరితంబు చంచల

త్వమునకుఁ గారణం బనుచి

తం బుచితంబు నెఱుంగ నీని బా

ల్యును యగు, మీరు కాదని య

ధార్థము చెప్పితి మాతఁడున్ బహి
క్రములను బాటిసేయని వి

ధాబుననే కనిపించు నింతకున్ . 11

కడచిన దేనియో కడచె

గాలవిలంబన మేల చేయ ని

వృదు సహితమ్ము, చెచ్చెరన

భూపతి దగ్గన మాచరింపఁగాఁ

గడఁగుడు; వత్తముల్ ఫలని

కాయము లేని కుజులుఁ బోలు మా
యొడయనిఁ జూడ రాని తమ

యుజ్జ్వలజీవితరీతి ధీమణి ! 12

భూరివినోదభోగపరిపూర్ణులు

రాజులు, వారి కొల్వు స్వే

చ్ఛారతచిత్తవృత్తుల క

సంభవమాట నిజాబ, కాని సా

ధారణ ధారుణీభృదభి

ధానులకున్ మన హర్ష దేవగో

త్రారికిఁ జూడ హస్తమశ

కాతర మున్నది సూరివశేఖరా ! 13

శ్రితజనపోషణంబున, వ

శీకృతచిత్తత, ధర్మరక్షణ

వ్రతమున, సత్యవాఙ్మయమ

పాలనమందు, జనానురంజనా

యతమతి, హర్షవర్ధన ధ

రాధివమాళి నలాంబరీష భూ

పతులను దొట్టి తొల్లిటి నృ

పాలకపాళి తలంపఁ జేసెడిన్.

14

వెలల వాతని నేత్రముల మహాహంకార

కాలకూటవిషాగ్నిఁ గ్రక్కునృష్ట

వినిపింప వతనినోటను దారుణౌధత్య

భయదరుగ్గద్గద భాషణములు

కనిపింప వతని నర్తనమందు నధికార

గాఢజ్వరోత్థివికారతులు

పొడచూప వతని మోమున విస్తృతైశ్వర్య

లాభదర్శిదగ్గఁ లాంఛనములు

కలుగ వాతని వ్యాపార విలసనముల

నతుల మదమోహ జనితవిస్మృతుల గతులు

రాజనూత్రుండె హర్షవర్ధనబలారి

ప్రజలొసర్చిన పున్నెంబు ఫలముగాక.

15

సూనృత మాడెనా కరుణ

చూజలొసంగెడి నెట్టిదోషికిన్,

మానస మిచ్చి మెచ్చికొనె

నా తినవేసి చరియినిన్ మఁచి

స్నానము లూర్చు, పైరి నయి

నన్ మనుచున్ శరణం బటన్న భూ

జాని గుణంబు లెంత నర

నలభుటొ చూచును గాఢ మూరభుక్, 16

రత్నబుద్ధి నృపాల రత్నమ్మునకు సుధీ
 జనులంద, యుజ్జ్వల స్థూలం గాదు ;
 ధ్యానంబు నృపతికి దానవంతములు కృ
 త్యములంద, కరికరటముల గాదు ;
 రతి లసత్కవితాభి రతికి ముక్తాస్వచ్ఛ
 మగుగుణంబులయంద నగల గాదు ;
 ప్రీతి ధర్మావన ప్రీతచేతనునకు
 యశమంద, తుచ్ఛదే హమున గాదు ;
 భూషణచికిత్స ధారుణీ భూషణునకు,
 నకలదిశలంద, చర్మపు త్రికలవంశి
 కాంతలం గాదు, తద్గుణకథనమందు
 నతిశయోక్తికే దా విసుమంత లేదు. 17
 ఉరుమద మత్తతచేతను
 బరుషత్వము వక్రతమత పడసిన వల్ల
 త్కర ముండ దెచ్చటను మన
 నరపాలుని పల్కు సరస సయసూక్తులలో. 18
 తనవైదుష్యము పెంపు పండితులకు,
 ధాత్రీవతిత్వమ్ము భృ
 త్యనికాయమ్మున, కాశ్మీ మిత్రులకు, దే
 హం బులసద్ధర్మ సా
 ధనకున్, సంపద బీదసాదుల, కమి
 శ్రశ్రేణి విక్రాంతికి,
 వినియోగంపడ నేలు నాతడు చతు
 ర్నీరాక రాంతఃక్షితిన్. 19

వినుతరసోజ్జ్వలమ్ము, కవి

బృందమసఃప్రమదావహమ్ము, శో

భనగుణభాసురమ్ము, మధు

వైరిలసత్పదజాత, మర్దసా

ధనము త్వదీయచారుకవి

తాదివిజాపగ, వన్నె వాసియె

తైనసెడి హర్ష రాజపర

మేశ్వరు నొదల కెక్క కుండంగన్. 20

వేయేల నిరతవిద్వ

గ్ధేయిండు మారాజు పాద కిసలయ మహిత

చ్ఛాయ లభింపంగ నేర్చునె

వ్యాయతసుకృ తాత్మతా జనాళికిఁ దక్కన్. 21

క్షీతిపతి కొల్వు సేత తమ

కీరితి వెన్నెలకు స్థరత్సమా

గతియని యెంచి మిత్రునధి

కప్రిణయంబు బహుకరించి స

మృతి సరుదేరఁగా వలయు

మానయసగృహ జకోరముల్ మహా

దృతిఁ గవిచంద్రమా ! ఎదురు

తెన్నులు చూచెడి మీదు రాకత్కె. 22

౬

అని గతకాలపుం జెలిమి

యంతయు సక్షరమాప మగదఁగా

నొనరిచి కృష్ణభూపతి ప

రోపకృతివృత్తి పంపిసట్టి లే

ఖను గడు తత్పరత్వమెసఁ

గం బలియించి బుధాళిచూలికా

మణి వహియించె నున్నిషిత

మానస మందు సమందమోదమున్ . 1

అప్పటికి నడిరేయకాట నొప్పుమీసఁగె

బీతికుంటాగ్రహార మ పేతచలన

మాప్తసుఖపారవశ్యము సగుచు యోగి

సత్తముని యాత్మ పగిది ప్రశాంతవృత్తి. 2

అత్తటి యకావనంపు సమ

యంపు సుహృత్తగు కృష్ణభూమిపా

లోత్తము సౌహృదంబు తన

యుల్లమునం గొనిచూడుదున్ విప

శ్చిత్తిలకంబు భాణకవి

సెజ్జపయి న్మెయి చేర్చి భూమిభృ

త్సత్తమదర్శనోచిత వి

ధంబును గూర్చి తలంచ నిట్లుగన్ . 3

విముఖులఁ గాల్చి యుండెఁ బృథి
 వీపతి యీసున దుష్టులాడువా
 క్షముల కతానఁ గృష్టవసు
 ధాధిపుఁ డాప్తనిధాన మాదరం
 బమనఁగ రమ్మటంచుఁ గబు
 రంపెను బోకకుఁ బోకయుంటకున్
 స్తిమితము కాక డోల పగి
 దిన్ హృదయమ్ము పరిభ్రమించెడున్. 4

ధరణీపాలుర కొల్వ కష్టతర మ
 త్యంతమ్ము గంభీరమై
 పరఁగున్ రాజకులమ్ము మున్నగమన
 ప్రత్యాగతుల్ శూన్య మె
 వ్వరు మహ్మద్యులు రాజనాశ్రయము స
 పాదింపలే దింక నె
 క్కరణిన్ హర మహీపురందరు కటా
 క్షశ్రీలు చేకూరునో. 5

నృపతుల తోడ మైత్రి యొన
 రింపను. వారి మనఃపరియంబుకై
 కపటపుఁ బ్రేమ యుట్టి పడఁ
 గా మెఱమెచ్చులు గుమ్మరింప. వా
 రపగత ధర్మమార్గ వరు
 లై విహరించిన సైంధ, నాకుము
 న్నవగించితమ్ము లేక్కియ ధ
 రాధిపు నాదృతి చూఱగొందునో. 6

లలితవిద్యారూఢి నలరింతు ననునా
 యధిపతి సర్వశా స్థార్థవిదుడు
 కవితాప్రసక్తి నాకర్షింతు నందునా
 క్షౌజాని బహుళస త్కృత్యకర్త
 గాఢమైత్రీశక్తి కరగింతు నందునా
 భూనాథు మును చూడ నైన లేదు
 శ్రీ మించు వారిచే జెప్పింతు నందునా
 నృపతివల్లభుల సౌహృదము నున్న

ప్రవిమలచరిత్రచే వశం పఱుతు నన్న
 ఔల్యపు టెడాటమున నపవాదు మిన్న
 విత్తమునఁ జేసి రాజు మెప్పింతు నన్న
 మాటకును బొందు లేదల మాకు మాకు. 7

భూకాంతు దర్శనమున కి
 దే కాల మటంచు వ్రాసె హితుఁడీ యదనుగ
 బోకార్చుకొన్న సిరి రా
 మోకా లొడ్డిన ప్రకారముల్ తలఁగోవే. 8

భూవరు దర్శనంబునకుఁ
 బోవలె నెట్టన యెట్టులైన నా
 జీవితకానసంబు విక

సింహగఁజేయు వసంత మియ్యదే
 యావల దా యదృష్టపు న
 యం బెటు లుండిన నట్టు తాను భ
 క్తావనబద్ధచిత్తులు పు
 రారియుఁ గృష్ణుఁడు నన్నుఁ బోవరే. 9

అని చింతించుచు బాణసత్కవి తదే

కాలోచనావ్యగ్రుడై

కనుదమ్ముల్ మొగిడించె గాని కుసుకొ

క్కండైన రాదాయె నౌ

మన సేదే నొక గాఢ చింతనమున

స్మగ్నమ్ము గా నుండినన్

దిను బోనమ్ము రుచించునే నరులకు

న్నిద్రాసుఖం బబ్బునే.

10

తన్నుం గాంచిన యంత భూపతి హృదం

తల్లగ్న మా భక్తిమై

మన్నింపంగఁ దలంచునో యవమతిం

బాటింపఁగాఁ బూనునో

పున్నెం బెల్లు ఫలించునో యను తలం

పుల్ తక్క నన్యమ్ము త

ద్ధన్నీరేజము గర్భమందుఁ జొరద

య్యెం దన్నిశీఢంబునన్.

11

నృపతి తన కైత మెచ్చి మన్నించు ననుచు

ఁజూవనోదంత మెంచె దూతాడు ననుచు

సారిదిఁ బొంగుచు బిట్టు వందురుచు నతఁడు

కించిదవశేషముగను వేఁగించె రేయి.

12

తోఁచెన్ వేగురుజాక్క, యెల్లెడలఁ బ్ర

త్యూషానిలాంకూరముల్

వేఁచెన్, ఋగ్వజుషానువాకములు వ

ల్లింపంగ శిష్యానఘల్

లేచెన్, వామనమూర్తి సన్నుతిల స
 శ్రీలోక్తులేచెన్, గవి
 ప్రాచీనాధు కనుంగవం బాలిచె ని
 ద్రాచిహ్న లొక్కింతగన్. 13

కనుదోయి మూసినంత నె
 జనపాలక దర్శనైక సక్తాంతరుడై
 తనరు విపశ్చిద్వరునకుఁ
 గనుపట్టెన్ దృశ్యమొకఁడు కలలో నిట్టుల్, 14
 ప్రవిమలవారి పూర్ణము సు
 వర్ణపయోరుహపండ మండితం
 బవు రమణీయ మానస స

రోంతర మందొక రాజహంస భ
 క్త్యవనత శీర్ష మంచనివ
 హంబు తనుం గెడఁగూడి కొల్వఁగా
 ధవళ సరోజ పీఠికము
 దంబున నోలగ ముండె నత్తటిన్. 15

ఎలప్రాయంపు జగా నిగారములుమై
 నింపార, నెమ్మొముపైఁ
 గల కాంతు ల్విలసన్మృతిప్రభవ
 క్కాణింప, నందాలతా
 వలమై తీవఁదలిర్చు మందగతు లొ
 ప్పక దత్సభాసీమకుం
 గలహంసగబాకఁ డేగు దెంచి పఱికిం
 గై మోడ్చు సంధించినన్. 16

శైలితామర గద్దయపైఁ
గొలుపున్న మరాళరాజు, కొలని నలుదెసల్
కలయంగఁ గాంచి వచ్చిన
కలహంసం గూడఁ గనియుఁ గానని భంగిన్. 17

తన పని మగ్నుడై కెలని
తట్టున నున్న సితాంగపుంగవుం
గని యట కేగు దెంచిన ఖ
గంబు నవద్యగతప్రవర్తనం
బును గుఱియించి ధిక్కరణ
పూర్వముగా వచియించె నేదో యా
వనసమయాత్త తన్మలిన
వర్తనమెల్ల నెఱింగియుండుటన్. 18

పరిషన్మధ్యము చొచ్చి మ్రొక్కిన తనున్
స్పష్టమ్ముగాఁ జూచియున్
వరటాకాంతుఁడు పల్కరింపమియు, నిం
దావృత్తి తోఁపంగ డె
ప్పరముల్ నెచ్చెలితోడఁ బల్కుటయు, సం
భావించి యాగంతుకుం
డురులజ్ఞావనతాస్యుడై తిరిగి పో
నూహించె భేదంబునన్. 19

అంతలోఁ గొల్లు చాలించె నంచఱేడు
సభ్యు లెల్లరు తమ నివాసముల కేగ
నాసనోత్థితు లైరి, హంసాధిపుండు
గద్దెడిగి నూతనాగతు కడకు వరిగి. 20

కవుఁగింటం గదియించి సత్కవిస గా
కార్యాంతరవ్యాప్తునిన్
భవదీయాగమనమ్ము సగ్గగతి సుం
భావింప లేనైతి లో
నవమానమ్ముఁ దలంప కియ్యెడ మనీ
యాస్థాన మందుండి మీ
కవితాసూనరసప్రవాహములఁ దో
గంజేయరే మమ్ములన్.

21

అని హంసప్రభుఁ డాడ మానమున స
ర్థాంగీకృతిం జూపి నూ
తన చక్రకాండము కేలు మోక్ష్య నలిక
స్థానంబునన్ దానిఁగ
న్దొని సంసద్గతహంసముల్ పరమసం
తుష్టాంతరంగమ్ములై
పొనరించెన్ మణిసూపురధ్వనిసఖ
మ్ముల్ మంజులాలాసముల్.

22

సరిగా నయ్యెడఁ దెల్లవాఱుట మహీ
జాతావళీ శాఖకాం
తరనీడసంవిహంగ సంతతి ప్రబు
ద్ధంబై యొనర్చెన్ మనో
హరమంజుస్వన మిట్లు లో బయట నొ
ప్పర న్నినాదమ్ముని
ద్దుర మేల్కొంచె గవీశ్వరుండు కలయం
దుం గన్నదే యెంచుచున్.

23

సురవిభుఁ డెసఁ బొలిచెను భా

స్కరబింబం బప్పు డంధకార మనెడిని

గిగ్గిరి మనును రాత్రి

చంద్రశత్రువు విసరి నట్లు చక్రం బనంగన్.

24

రాత్రి యెల్ల మూసికొని

రవ్యదయం బయినంతనే పరి

స్థితదశంబు లైన సర

స్థితి వారిజముల్ చెలంగె నా

రాత్రి నిద్రచే మొగిడి

రవ్యదయం బయినంతనే పరి

స్థితము లైన టెప్పల హసించు

కవీంద్రుని కండ్ల పోలికన్.

25

౪

అంతఁ బాణుఁడు సెజ్జి వీడి వడి క

ల్యంపుం బనుల్ తీర్చి భా

స్వంతున్ నిశ్చలభక్తిఁ గొల్చి కల

దృష్టం బైన వృత్తాంత మ

త్యంతాశ్చర్యద మై ధరాపతిదిదృ

క్షాత్సుక్య వేగోల్లల

తాస్వంతుండౌ తననాటి పూనికకు సం

బద్ధంబుగా నుండుటన్.

1

తన యిల్లాలిని జెంతకుం బిలిచి కాం
 తా ! హర్షభూపాలద
 ర్శనముం జేయఁగ ర మృటగుచు మన కృ
 ప్షక్షోణినాథుండు దూ
 తను బుచ్చెం గద తత్ప్రియత్నగత చిం
 తాలోల చిత్తుండనై
 వినుమా ! రాత్రి చతుర్థయాముననే
 వింతౌ కలం గాంచితిన్.

2

అని తన కన్న స్వప్న మిసు
 మంతయు వీడక పూస గ్రుచ్చిన
 ట్లనఘుండు భార్యకు నిద్రించె
 నామెయు ధీనిధి కాన తత్కథా
 వినిహిత మర్థ మెంచి పృథి
 వీపతిదర్శనయత్న మిష్ట శో
 భన పరిణామ మయ్యెడి ధ్రు
 వంబుగ నంచును బ్రోత్సహించినన్. 3
 కవిచూడామణి తాను వెండియుఁ గలం
 గన్నట్టి యా సన్నివే
 శవిధం బంతయు లోఁ దలంచుచు మన
 శ్చాంచల్యమున్ బాసి కే
 శవుపైఁ బర్వతకన్యకాధవునిపై
 సంధించి భారమ్ము భూ
 ధవ సందర్శనయాన నిశ్చయ హృదం
 తర్భాగుండై యుండఁగన్.

గమనాయాసముచే నొడ ల్మఱచి సౌ

ఖ్యం బార నాభాస్కరో
ద్గమము నిద్దుర చెంది వేగమెయి ప్రా

తఃకృత్యముల్ తీర్చి కృ
ష్ణమహిషాలకు దూత బాణకవి సం

దర్శించె నత్యంత భ
క్తమలాత్ముం డయి ఫాలభాగమున హ
స్తాంభోజముల్ మోడ్చుచున్.

5

అతనిం గాంచి కవీశ్వరుం డుచిత పీ

తానీనుఁ గావించి యా
ప్రతమా! కృష్ణధరాధినాథునకు మా

పై భూరిదాక్షిణ్య సం
భృతచిత్త బయి యుంటఁ గాడె నినుఁ బం

పించెన్ మదీయాత్మ పు
ణ్యతతుల్ పండెను నేటి కిప్పుడ ప్రయా

ణం జౌదమం చాదృతిన్.

6

లోనికేగి భూమిజాని దర్శనమున

కరుగుచుండ జాయ కెఱుంగఁ జెప్పి
తన్ముఖేందుబింబ దర్శిత మ్మగు చిఱు

నగవు వెన్నెలల మనంబు పొంగ.

స్నానం బాడి సుధాంశు శుద్ధ తరిధా
నం బిమ్ముగాఁ దాల్చి హ

స్తానం బూని జపాక్షదామమును బ్ర
స్థానోచితం బైన సూ

7

క్రాంతికంబు పఠించి పల్కులు తుమా

రాహార్య రాట్కన్యకా

ప్రాజ్ఞేశుం గొలిచెన్ బదారు పరి చ

ర్యల్ నిష్ఠఁ గావించుచున్.

8

తొలుదొల్త నాహుతమ్ములు

తీలబీజము లెల్లఁ గాలి త్రేళ్ళుచు నుండం

బలుమాఱు నేయి వేల్పుట

సలవోకన్ మంచు సగ్ని నాతఁడు కొట్టెన్.

9

ముదమారంగ సనుంగుఁ బత్ని గమసం

పు స్థంగళాచారముల్

పదిలింపన్, గురుమిత్రవర్గము లన

ల్పప్రీతిఁ జూడంగ రా

ముదుసళ్ళౌ పరిచారకుల్ నుతి శతం

బు ల్వల్కు సక్షత్ర దో

హదముం జేసె విపశ్చిద్రగగుఁడు సి

ద్ధాంతోదిత ప్రక్రియన్.

10

శక్తివంచనలేక సద్విప్రనరులకు

బంగార మొక్కింత పంచిపెట్టి

కడుఁబ్రీతి వత్సమ్ము కాయమ్ము చుంబించు

హోమధేనువు చుట్టు నొదిగి తిరిగి

యవసాంకురంబుల నదిమి గ్రుచ్చిస కొండ

గోగు పూవులు చెవి కొన ధరించి

మృగనాభిమిత్ర మృగు చందనపుర బంక

మురముసందును బౌహుయుగిళి సలఁది

వయసు పెద్దలు మేలి దీవన లొసంగ
ధర్మగేహిని ఛాత్రసంతతులు గూడి
యానసన్నాహములు శ్రద్ధ నాచరింప
సజ్జనుం డయ్యె సుకవి ప్రస్థానమునకు. 11
కులదైవముల కంజలించి యనుర

క్తుల్ ధారుణీదేవతల్
ఫలపుష్పాదికహస్తు లై యనుసరిం
పక బిష్టపంచాగుళం
బుల శుద్ధంబగు పూర్ణకుంభమును స
మ్మోదంబునం జూచు చిల్
వెడలె గాణవిపశ్చితుండు కుడికా
ల్మెల్లంగ ము న్నోపుచున్. 12

కవి యిలు విడుసమయంబున
సవనత వక్త్రేందుబింబ యాతని యిల్లా
ల్తావగముల నవ్య చూపుల
నివహము పాధేయ మట్లు నెఱి నడరించెన్. 13

సురపతి దిబ్బుఖంబు పయి
సూర్యుని బింబ మటుల్ లలాటికాం
తరమునయందుఁ గుంకుమకృ
తం బగు పెన్తిలకంబు గ్రాలఁగా
ధరణి ధరాధినాథ దుహి
తం దలఁపించెడి పుణ్యకాంత యొ
క్కరులుక తొల్తగా సభిము
ఖంబయి వచ్చెను బాణసూరికిన్. 14

పగిపూర్ణవారికుం భముఁ డాల్చి యొక చోన
 భట్టారికుని యింటి వలని కరిగ
 నుతికిన మడుగుదో వలెల మూట ధరించి
 రోజకుఁ జొక్కఁడు కవిప్రభుని కెరగ
 మంజులమ్మగ వేదమంత్రముల్ చెదువుచు
 విప్రద్యయము నొందు బొలున వచ్చె
 గోమయం బొక కేలఁ గొని యూపు వెనుకట
 మెల్లంగఁ జనుచెంచె గొల్ల పడుచు
 ప్రక్కగృహమున జరుగు వి వాహమునకు
 మంగళపు వాద్యము లెసంగి మందళిత
 పవనములు వీచె దనుసుఖా వహము లగుచు
 సూరి గేహము విడి బయ ప్దేలువేళి.

15

ద్వారతలంబులందును గ
 వాక్యములుందును నిల్చి పొడిచి
 సారగురున్, సుహృదజిత
 శక్రకుమారుఁ గవిగ్రుఁ గాంచు నం
 భోరుహపత్రనేత్రల న
 ముజ్జ్వల దృగ్విత్తుల్ ఘటించె న
 ద్దారి కెలంకులందు నని
 తం బగు కల్పల తోరణంబులతో.

16

గ్రామపర్యంత మం దున్న కాల్యవలకు
 వృద్ధమిత్రానులందఱు మెటనఱి
 కవి నమస్కృతు లాగి నెస్కృతును దిగి
 కదలి పచ్చిని దూత యొక్కఁడుచక్క.

17

తః కౌత్సమణిః కౌత్సమణిః సుమయు
 క్షం బాటకున్ కూర్చి యి
 చ్చిన వస్తుప్రతతి స్వహించుచు మహి
 శ్చీద్యూత వెన్నెంట రా
 మనుజుఁగ్గోళ్ళరదర్శనై కవిషయో
 స్మృత్తంతరంగంబుతోఁ
 జనుచుచున్ గవిసార్వభౌముఁడు మన
 స్తంబేర మోద్యద్ధతిన్.

18

చనునెడ నేదో విషం
 బును గూటచి దూత పలుకఁ బోయిఁ గవియున్
 వినిపించు కొనక యరుగు
 స్మృత మన్యాలోచనా నిమగ్నం బౌటన్.
 ఖరకరుతాపమగ్గలము

19

గాఁ బథిపార్శ్వ తలస్థితోల్ల స
 త్తరువుల నీడ నిల్చుచు టు
 ధావ్యథ కల్గిన పట్ల మేదురా
 దరమున నింటి యొద్ద పని
 తామణి కూర్చిన భక్ష్యముల్ ఫలో
 త్కరము భుజించుచుం జనిరి

కవ్యమరేంద్రుఁడు రాజదూతయున్.

20

ఒకసారి నిజయావ నోదంతముఁ దలంచి
 చేతోంతరమ్మున సిగ్గుఁ జెందు
 నొకసారి పరుల యూ హకుఁ గూడ నందని
 తన విద్య నెంచి శాగినిని పహించు

నొకసారి హర్ష దేవోపేక్ష తలదాచి

యెడఁద నుమ్మలికంపుఁ గడలిసేయు

నొకసారి కృష్ణభూమికళత్రు నిగ్నేతు

కాదరం బెంచి యాస్పద మొందు

నొక్కతటి దూతఁ గాంచి యేమోయి! హన్స

సార్వభౌమని సౌమ్యతాశయము లెక్కి

వసుచుఁ బ్రశ్నించు సుకవి లోకాగ్రయాలు

యడవి మార్గమ్ము వెంబడి సరుగుచుండి.

21

పడమటికొండ నెత్తముల

పై జలజాపుఁడు చేరు వేళ న

య్యడవి మనోజ్ఞ దృశ్యనిచ

యంబుల నారసి పుల్కరించు, నె

క్కుడు మధురమ్ముతా విహగ

కూజితము ల్విని పారవశ్యముం

బడయుఁ గవీంద్రుఁ డౌ సరస

భావులు రంజితరే మనోజ్ఞ తన్.

22

తపనుఁ డపరాచలమున

కపసరిలన్ మొగుడు తమ్ము లంకించిన య

ట్లపరాహ్లాకాలజనితా

తపము పొరింబారిగ నల్పతం గన సాగెన్.

23

ఉరగపుఁ బగ్గపు న్నమి న

నూరుఁడు కేల బిగించి లాగ సు

స్థిత హరిత్పురంగములు

శీర్షము లెత్తుచు నిల్చె; భాస్కరుం

డరదము నుండి డిక్కి చర

మావని భృద్విషమస్థలంబులం
దరుగుచుఁ దొట్రుచేఁ బడియె

నవ్వలివంక సముద్రమందునన్ .

24

దివిజసరి త్తటమ్మగురు

దృష్టైగతిమ్మయి యుంట దూతయుం
గవియును నాటిరాతిరి సు

భప్రదశీతల వాయుశోభనం

బవు నొక తావునందు విడి

యంగఁ దలంచిరి దీర్ఘయాస సం

భవవితతశ్రమాలస స

మస్తశరీరులు హీనసత్త్వలై .

25

శ్లో

అరుగోద్గతికిన్ మును ని

న్దుర మేల్కని కవియు రాజదూతయుఁ బ్రాతః

కరణీయము లొనరిచి సుర

సరిదు త్తరణంబు చేసి చని రవ్వలికిన్ .

1

అవసీపాలక దర్శనోత్సృకత మా

గ్గాయాసముం బాప నే

త్రవినిదంబు నొసగు దృశ్యములు సం

దర్శించుచున్ , పండిత

స్తవనీయంబులు షోనిస్థానములు

ద్వాతీంచుచున్, రాజధా
న్యవతంసంబునుజేరి రిద్వరు సము
ద్యద్వేగయానంబులన్.

2

అలసటతీర నాఁటికొక

యాపుగ్నహంబున విశ్రమించి పెం
దలకడ లేచి ప్రాతరుచి

తక్రియ లన్నియు నాచరించి ని
శ్చలమగు భక్తి శైలతను
జాహ్నుదయేశ్వరుఁ గొల్చి భూత మే
ఖలకుఁడు వెంట నంటఁ గవి

హ్మపతి దుర్గముచెంతకుఁ జనెన్.

3

దుర్గద్వారముఁ జొచ్చి యందుఁ గల వ

స్తువ్రాతమున్ హస్తిగో
వర్గంబుం గని విస్మయంపడు కవి
ప్రాలేయ భానున్ వచ

స్సర్గప్రీతితోకు, దూత గని వా

చామాధురుల్ మీఱఁగా
మార్గంబందలి యబ్జరంబులు వచిం
పన్ సాగె నీరీతిగన్.

4

అనిలముచేఁ జలించు తల

లందలి తెల్లని చామరంబు ల
య్యిసరథవాహనంతతి ప

యిం బడఁ దాల్చిన తైక్కజంటలో

యన వెలుగొంద హేమల సు

రాశ్వము సైతము పోరు సేయ ర
మ్మను నటు లున్న జేని జవ

నాశ్వములన్ బరికించితే నుధీ.

5

నిరతము కదలించెడి త

శ్చరముల పటపటరవంబు తోచెడి రాజ్యేంద్ర
దిర నాట్యము చేయింపగఁ

బరంగించెడి మద్దెలల శుభస్వన మనఁగన్.

6

కోశము లిన్ని యిన్ని తుగ్రిటి

లో నడనంగలవంచు దెల్పుగా

ప్రాసిన యక్కరాలనఁ బ

రంగెడి గవ్వలమాల లట్టులన్

భాసిల మూర్ధమందు పలు

వన్నెల రోమపు రజ్జుపుల్ జటా

పాశము లట్లు లొప్ప నిలు

వంబడు నొంటెలఁ గంటె ధీమణి !

7

నీలగళాళికిన్ బృథవి,

నింగిని జాతకపక్షి పాళికిన్

జాల మహోత్సవమ్మిడఁగఁ

జాలెడి బ్రంహితనిస్వనమ్ములన్

జీలుచుచుం దిశల్ మదవి

శేషపరీమళముల్ వెలార్చుచున్

నీలపగమ్ములట్లు తవ

ణిల్లు మదద్విరదాళిఁ గాంచితే.

8

అల్లదె వానిమధ్య నల

రారెడు హర్ష మహీబలద్విష

ద్వల్లభ మౌ మతంగజము,

దర్పశతాభిధ మాహవంబులం

దెల్లవిభూతులోడి ధర

ణీశులు కాననసీమ లందియున్

దల్లడపాటుమానరు గ

దా ! తదపార పరాక్రమస్మృతిన్ .

9

సతతసృవదాన జలవాహినీ ప్రవా

హములక కాల వర్షాగమమ్ము

సప్తచ్ఛదానిల సౌరభోరుప్రసా

రములక సత్య శిరస్సిమయము

నిరతనీహారశీకరసముత్కర వృష్టి

మర్యాద కపర హేమంతఋతువు

దశదిశాకుహర భేదనకల్యగంభీర

గర్జితాళికి వింత కారుమొయిలు

మత్తమధుపావళికిఁ బాన మంటపమ్ము

చక్రవర్తికి బాహ్యసంస్థ మ్రోడగద

దర్పశతమిది దిక్కరీం ద్రములపైత

ముల్లమున లెక్కసేయక యుక్కుమీఱు.

10

ఇసరుచినవృన్లు పవ

లెల్లను బున్నమనాఁటిరేయిగా

నొసరుచునట్లు లంబరమ

హోదధిఁ దెల్లని ఘేనపుంజముల్

నినిచెడు నట్టు లెండ కబ

లించెడు నట్టులు వేల్పుతేని ల

క్షిత్రిని హసియించు నట్లెలమి

మీఁతెమఁ గంటె సితాతపత్రముల్.

11

ధరణికిఁ గాశపుష్పసము

దాయసితంబు నకాలసిద్ధమా

శరదృతువున్ ఘటించుచు, ది

శావితరిన్ క్షణదృష్టనష్టమా

కరణి నొనర్చుచున్, బిసని

కాయగ తామలతంతువుల్ నభోం

తరమునఁ జిమ్ము నట్లలరు

దాలఁ జలత్సిత చామరావళుల్.

12

అవనిపుదర్శనావసర

మబ్బమిఁ గల్గు నవజ్జచే శిరం

బవనతముం బొనర్చి మొగ

మచ్చ నఖిప్రతిబింబి తమ్ముగా

నవజిత పూర్వఁడైన వసు

ధాధిపుఁ డెవ్వఁడో లజ్జ మస్తకం

బవయవసాళి దాచుకొను

నట్టులు శోచెడి నార్య! చూచితే.

12

ఏమియుదోపకుండుట మ

హీనలి బొట్టనవ్రేలిగోరిచేఁ

గ్రామముచు నిట్టకూల్ కదలు

చాదనఖిచ్చినికైతిపంజునన్

జామరసంతతుల్ విసరు

చాయ గనంబడు చొక్క శీకడు భు

స్వామి కృపాలోకనశు

భం బగు కాలము పేదగియుం బడిన్.

14

తలపూదండలపై పయిగ దిగుగు నూ

ద్యద్యుభరమ్ముల్ నోసెల్

నలుపగ గూరు నవత్రపగ జనుళిర

స్సందోహముగ బోలు లో

పలికిం బోవుచు వచ్చు సేవకుల భు

పశ్రేష్ఠ సుగదర్శనం

బు లభించుగ గద యిప్పు డం చడుగునా

భూభృత్యులం బూచితే.

15

జరమతనహనోపేతుకా

ధరణిపతి నాత్మమతపేధానంబోధన

దరియింప జేయు పూరిక

సరుదెంచిన పౌధభిక్షుకాపళి గంటి.

ద్వారతలంబున న్నిలిచి

వచ్చిన వారల నెల్ల దృష్టిసగ

చారముచే నదల్చుచు డ

శాకరిహస్తముం బోని కేల బం

గా రిపు చగడి ము కుచ య

ఖండ మహాస్కుం తతగమ రాజదౌ
వాదికులగడు నగ్గగుడు

వాని యశీసము లెల్ల కార్యముల్. 17
అని వినితిగచి మేఖిలకు

సార్వసరా ! పుణకాళి మిగుడు ని
ల్పిస నకు శీగి భూపవర

ని గను కాల సెరియి నెత్తు నగ
చనుమతి బొంగి యేగను. మ

హాకవి పైతము తాను గన్న దృ
శ్యనిచయ మద్భుతావహ మ
హత్త్వము మానసమందు నెంచుచుకా. 18

అఖిలభూతపరిక్షయం బగు నటంచు
సగణగణంబుల కత్యయం బమరునంచు
గాలమే చాల దం చేల కనడొ ధాత
యీ మహావస్తుతతి సృజియించునపుడు. 19

వెలుపలి వైభవంబుగని
విస్మయ మందెడిఁ జిత్త మింతగా
గొలుపునయందు నెంత యల

ఘుప్రభుతాభ్యుదయుమ్ము కల్లునో
బలనిపు వైభవమ్మయిన
బాటికి వచ్చెనె యివ్వసుధరా

తలపతి భూరిభూతి సము

దారత నూతన పాలి తోడుకన్.

20

అని తలపోయుచుండ, వసు

ధాధిపు దూత సింహుడ రామహరి

వినయన తాంగుడై యుచిత

వేషము మంజులభాను లోపు న

య్యనఘునిఁ జేర నేగి ప్రతి

హరికులగ్రాణి కేలుమోడ్చి యి

ట్లనియె సమగచిత్రాదర న

యప్రియభక్తులు సందగింపఁగాన్.

21

కవించూడామణి ! కృష్ణభూవరుడను మీ

కైయితకాలంబు గా

రన మేపారఁగ వేచి కొల్వు కరిగెన్

రాజేంద్రుఁ డాస్థానమగ

దవనీపాలక సేవితం డయి వినో

దాలాపముల్ చేయు ; రగ

డవకాశం బిదె దర్శనంబున కటం

చన్నంత సంతృప్తుడై.

22

జని చరితార్థమయ్యె నృప

చంద్రుని మానసమందుమాపయిన్

ఘనతర మాననుగ్రహము

కల్గె నటంచుఁ గవిప్రకాండుఁ డ

జనపతి కొల్లుకూటము దే

స న్జనియెన్ బ్రతిహరుఁ డల్లన
ల్లన మును పోవు చద్యుతము

లక వివరించుచుఁ ద్రోవ చూపఁగన్. 23

౬

అదిన్మపాస్థానసీమ శ్రీ హర్ష దేవు
మహిత పాదాబ్జములకు సామంతనృపులు
నల్మలొనర్చుచు నిజశిరఃస్థితకిరీట
రత్నరుచి నిచ్చుచుండె నీరాజనములు.

1

కరుణకుఁ బెన్నిధానము, వి

కానము సేనధి, రాచగీవికిం

దిరమగు నిక్క, విద్యలకు

దీని, మతిప్రభ కాకరమ్ము, రా

జ్యరమకుఁ బ్రాపు, మంజులన

చన్సులకు న్నిలయంబు నై సఖాం

తరమున హన్సి భూపతి సు

ధర్మం బురందరుఁ డట్లు శోభితెన్.

2

బాదులుతీర్చి కేలఁ గర

వాలముల న్ధరియించి సేవకుల్

దూరమునకొ నిలంబడ హి

తుల్ బుధవర్గము రాజలోకమున్

జేరునఁ గూరుచుండి తను

నిర్గత కాంతుల నోలలాడఁగా
భూరమణుండు రాజిలె న

ముజ్జ్వల దున్నత సింహాసీతినన్. 3
విషమనృపాల నీతిపద

విం జరగఁబులు లో 'ప్రసాద' ప
దుసికిలు నేమొ యన్న వెఱ
తోఁ గయి దాలిచి ధర్మదగడమున్
దెస లెకిమిం డ్రొనర్చు కర
ణీయములన్ బరికింపనో యనన్

లనదవలోకనముల వె
లార్చుచునుండె నతండు నల్లడన్. 4

కలయంగ మేన సలఁదిన
మలయజపుం బూత యతని మై మవ్వపుఁ బె
జ్జలరాశి యలలఁ గూడిన
తెలి నుదువుల మొత్త మట్లు దీప్తి వహించెన్. 5
చేసిన యాజి వింతలు వ

చించుచు నుండె నతండు తజ్జయ
శ్రీ సవిశేషరాగ వివ

శీకృత పంపిన నర్మగర్భ సం
దేశము నాలకించిన గ

తిన్ బులకించిన రెండు చెక్కులం

భాసిత మందహాసరుచి

మాలికలక బ్రసరింపఁ జేయుచున్.

6

అరుణాకార పదంబులున్ సుగతర

వ్యం బూరుయుగ్మంబు భా

స్వగ సక్రాయుధ నిష్ఠురంబగు ప్రణో

ష్టంబున్ వృషక్కుంధమున్

వగచంద్రాస్యము కృష్ణకేశము మెయిన్

భాసిల్లుటన్ ధారుణీ

వరుఁ డి'ప్పారె సమస్తజై వతమయ

త్వం బాత్మ సంధిల్లనాన్.

7

కని సడి నెఱ్ఱిసె నిడిన

కై వడి నుఁజైపు మేఖిణావళుల్

విలసిలు పాదపీఠమునఁ

బృద్ధితలం బఖలంబు కాంతికం

దళిత మొసర్చు వామచర

ణంబును మాత్రము మోపియుంటచే

నలరె సతండు కాళియ ఫ

ణావళిఁ ద్రొక్కెడి కృష్ణుఁడో యనన్.

8

పొత్తు వహించి టేని యుర

మున్ ముఖమున్ విడకున్న లచ్చికిన్

బొత్తుఁ బూవుఁబోడి కిర

వుల్ విభజింపెడి యానవాలో, తా

నెత్తిడి భూమిభారము మ

హీపుని మూపుల మోపి నిద్రచే
మత్తిలు శేషుడో యనఁగ

మాలిక రంజలెఁ దద్దళంబుసన్.

9

తెల్లని చామరములు గొని

యల్లన వీచెడి లతాంగి యాతని నును చె

క్కిళ్లను బ్రతిబింబితమై

చెల్లె న్నదనస్థ పలుకుఁ జేడియ యనఁగన్.

10

మధురంబు లైన సంభాషణేక్షణములఁ

గానిపించెడి జగా గలువతనము

సకలసర్వంసహా సామ్రాజ్యలక్ష్మీకిఁ

బ్రయనివాసం బైన పెడఁద.యురము

ధవళ సరోరుహ ద్వయికిఁ దోఁబుట్టువై

చెన్నుమీఁతెడి సోగ కన్నుఁదోయి

దిననాథ విపులకాంతి స్ఫుర్తి నవరత్న

భాసురచ్ఛవినము జ్వలమకుటము

దిగ్గజకరంబులకు వంక తీర్పు దీర్ఘ

బాహుయుగళము, చంద్రబింబంబుసౌరు

నతకరించుమనోహరా స్యమ్ముసతిని

క్షితిపతిత్వము చెప్పక చెప్పుచుండె.

11

ధనములు స్నేహశూన్యుఁ డని,

తప్పిదముల్ దరిచేర రానివాఁ

డనుచు, నగమ్యుఁ డంచుఁ గలి,
 యాత్మభవుండు జితేంద్రియత్వశో
 భనుఁ డనుచు, ద్విషత్తతు ల
 పారసహాయుఁ డటంచు నెచ్చెలుల్
 చనవరి యుంచు నాతని డె
 సక వహియింతు భయానురాగముల్. 12

ప్రతిహేతుండును దూత ముందు నడవక
 బాణుండు మార్గస్థి తా
 ద్భృతముల్ చూచుచుఁ గొల్పు చొచ్చి కనియెక
 భూభృతున్సదీమిత్ర సం
 తతిమధ్య ద్విజపాలిమధ్య రజనీ
 నాధుండు వోలెక సమం
 చితకాంత్యన్నతి వెల్లు హర్ష ధరణీ
 షీన్మోళి మాణిక్యముక. 13

కని నిగ్రహీతుని పోలిక
 సనుగ్రహం బందఁ గోరు నాతని వలె నా
 సనము పులకింప సక్తుల్
 కనుఁగవ నిండంగ నిట్లు గాఁ దలపోసెన్. 14

షీతి రాజస్వతి యయ్యె వేని కతనక
 శ్రీదేవి కెవ్వఁడు సం
 తతవాసం బగు, సూరిసంతతికి బృం
 దారావనీజం బెవం

డతిలోకాద్భుత సద్గుణంబుల కెవం
చూడార మార్తావన

వ్రత దీక్షాపరు డెవ్వఁ డా ఘనుఁడు హ
ర్ష తోఁ జీపుం డీతఁడా ?

15

హరి వోలె నీభూమి వరుఁడు బాల్యమునందు
నృపవిరోధమ్ము నా ర్జింపలేదు
ఇందు శేఖరుని యల్లీ మహిపాల శే

ఖరుఁడు దక్షత్రాసకరుఁడు కాఁడు
పాక శాసనుని కై వడి నీ నృపాలుండు
గోత్రవర్గవిनाశకుండు గాఁడు

ఇందు సంపద వోలె నీమహారాజా భా
గ్య మ్మెప్పు దోషోపహతము కాదు

యక్షనాథుని సన్నిధి ల్బు లితని
సన్నిధులు వ్యర్థములు కావు, శమను భింగి
గాఁ డీతఁడు దండధారి, యీ ఘనుని రాజ్య
మహాహ ! యలరాచుండు నత్సమర మగుచు.

16

రమణీయాకృతి యైన, గమ్యుఁ డయినా
రాజేంద్రుఁ జేరంగఁ జ

త్తము విస్తారభయాకులం బయి కలు
తం జెందెడిన్ భూప స

త్తముఁ డీతండ త్కణక్షణమ్ము సయన
ద్వంద్వంబునన్ వార్చు భా

నము చందంబునఁ గానిసిగచెడి వినూ

త్నం పైన రూపంబునన్.

17

అనుచు మనమున వర్ణించు కొనుచు రాజ

సేనకానీతపథమునఁ జెంత కరిగి

వినయమును భక్తి తగ నుపవీతి యగుచు

జెప్తుల విడుగ జేసి నా శీర్షదించె.

81

అత్తటి రాజసాధమున

కవ్వల నుండిన హస్తపాలుఁడు

నృత్తకరీంద్రమున్ గుటిచి

మంజులభంగి గజేంద్ర! మాని నీ

చిత్తిమునందుఁ జాపలము

శీర్షము వంపు వినీతిమై సదా

యత్తము సుమ్మి సింహనఖ

రాధము సిల్లని మందలించినన్.

19

అది విని సార్వభౌముఁడు ని

జాగ్రతలస్థితం బండితుం బది

బది పరికించి ద్వారపరి

పాలకుతో ననె నీతఁడా జగ

ద్విదితయశుండు బాణుఁ డని

పృష్ఠిధరాంతర కందరాముఖా

భృదితమృగేంద్ర గర్జిత స

ముజ్జ్వలకంతరనంబు మీఱఁగన్.

20

అంతట ద్వారపాలుఁడు ధ

రాధివ ! చిత్త మితండ బాగుఁ డ

న్నంతనె చక్రవర్తి మొగ

మవ్వలి నంకకుఁ ద్రిప్పి రక్తనే

త్రాంతము లల్కు తెల్పుఁగ ని

జాంతనివణ్ణుఁడు మాల్వరాజుతో

నింత మహాభుజంగుఁ డితఁ

డే నుమి యంచు వచించె మెల్లగా.

21

మాలవరాజు తేఁ డనిన

మాటల యర్థ మెఱుంగఁ డాయె, భూ

పాలకు లన్య లెవ్వరును

వాతెఱ విప్పర, బాగుఁడంత ల

జ్జాలసచిత్తుఁ డానతము

ఖిజ్జుఁడునై యీణ కాలముండి కాం

తాళము మీఱ నిట్లు జన

నాధునితోఁ బలికెన్ వినీతిమై.

22

కలగూ పెఱుంగక దేవర

ఖలమతు లెవ్వారొ యనిన కపటోక్తుల వీ

నులఁ జొన్ని యీ తెఱంగునఁ

బలుపురిలో నన్నుఁ గూర్చి పలుకుట మేలే?

23

జగము యధేష్టవర్తనము,

సత్య మసత్య మటం చెఱుంగకుం

డంగ వచ్చియించు నేది యయి

నన్, జనవాక్కులు చిత్రచిత్రముల్
తగిన పరీక్ష చేసి యన్య

తంబొ యధార్థమొ త్రచ్చి చూడ కో
నుగుణనిధాన విన్న నచ

సుల్ వినినట్టులె విశ్వసితరే.

24

బ్రాహ్మణుడను సోమ పాయివాత్సయన

వంశంబునం దుద్భవంబుఁ గంటి
నాగమోక్ష విధాన మలరంగ నుపయ

నాది సంస్కారమ్ము లన్నిగొంటి
వేద వేదాంగముల్ వివిధశాస్త్రమ్ములు

సర్వతోముఖముగాఁ జదివియుంటి
ననుకూల భార్యజే కొని గృహస్థుడనై

యతిధి పూజానంద మందుచుంటి

ప్రత్యహము భక్తితత్పర త్వంబెసంగ

శ్రీతజనావను శివునిఁ బూజించుచుంటి

నిట్టి ననుఁ గొల్వనందు శిష్టేతరుఁ డని

పేరుకొనఁ బాడి యకానె పృథ్వీమహేంద్ర !

25

“కామే భుజంగతా” పర

భూమిశ్వర ప్రాణవాయు భుజగాధిప ! నిం

దామయములు నీవాక్కులు

నామది నొనరించు వేదనావికలముగన్.

26

పరమున సచ్చటం జేసెను

పాటిల నీయని చాపలంపు టా

చరణము లేవొ బాల్యము వ

శంబునఁ జేసితి నేమొ, వానికి

కర మనుతాప మందు చది

కంబుగ సిగ్గిలుచుంటి గాసఁగి

వర ! చపలత్వ మెప్పుడకి

బాల్యనిస్సగము కాకయుండెడిన్.

27

అనుపమశాంతి శాక్యముని

వై. మచు వట్టలు వర్ణ భగ్నముల్

పెనుచుచు, దక్షిణేశ్వరు వ

లె న్నమవర్తిత దండధారి నై

దినకర తేజ మొప్పు, గువి

దేవర పాలన చేయుచుండ దు

ర్వినియము మాట యెత్తఁ దొన

రింపఁగ నెవ్వఁడు సాహసించెడిన్.

28

జక్కవ లాత్మ సిగ్గిలక

చానలఁ గూడవు, వానరావళుల్

తక్కి భయంబు నైజచప

లత్వము చూపవు, స్వేచ్ఛ నాన వే

లెక్కయు లేక తేనియ ల

శ్రిప్రకరంబులు నీ భయానఁ, ది

ర్యక్కులె యిట్టులుండ మను

జావళిఁ గూటిచి చెప్పనేటికిన్.

29

వేయి వచింపనేల వృధ

వీ వర ! నాదగు భాగ్య మిట్లస

త్ప్రాయత చెందె. మీకును బ

దంపడి సత్యము గోచరించుఁ, బ్ర

జ్ఞానులు లో మహాత్ముల మ

నంబు లొకప్పుడు తప్పు దారులకు

బోయెడి చిత్తవృత్తివిధ

ముల్ మరలింపఁగఁ జాలెడింగదా!

30

అని నచియించి బాణకవి

యల్లె నిలంబడెఁ జక్రవర్తియున్

వినితిమి మేము నీదగు ప్ర

వృత్తిని గూటిచి యావిధంబుగా

ననియెను గాని వేఱ పలు

కాడుట యాసన మిచ్చు టాదిగా

నొనరుపఁ జాయె నాతనికి

నొక్కటి మైర సమర్థసత్క్రియన్.

31

పరివారంబు తొలంగఁ బుచ్చి ధరణి

చాలాళి వీడ్కొల్పి డ

గఱనే నిచ్చిన కృష్ణభూపతి కెదో
 కర్ణంబునం జెప్పి, భూ
 వరుఁ డా సత్కవి వంక స్నేహరస గ
 ర్భంబుల్ కటాక్షావళుల్
 పరఁగం జేయుచుఁ గొల్చు వీడి చనె దృ
 వ్య త్కుంజరంబో యనక.

2

నరపతి కొల్చువీడిన తు
 ణంబుననే కవివర్యుడునే సభాం
 తరగమితావమానము మ
 నం బగలింపఁగ మాటిమాటికిన్
 గురు పరితాపభారమున
 కు న్గుఱియై తనమిత్రవర్య మం
 దిరమున కేగె నైజ దుర
 దృష్ట విశేష మిటుల్ తలంచుచున్.

అతుల పాండిత్య గరిమ కాహ్లాద మంది
 యుచితసత్కృతు లొనరింప కున్న తేఁడు
 ప్రియవచస్సుల నే నాదరింప లేదు
 నాయభాగ్యము నేమి వర్ణన మొనర్తు.

మలినమనస్కు లౌచు బలు

మాటులు నాదగు బాల్యకాలచా

పలమునుగూర్చి దుర్జనులు

పల్కిన మాటల, నట్టివానికిన్

ఫలితము లైన లోకు లప

వాదములన్ విని నాపయి న్నొపుం

డలిగె ననుగ్రహ మొద్దపు

నా ? యింక దర్శన మాచరించినన్.

3

హృది విపరీతభావము వ

హించుట నాపయి జేఁ డనుగ్రహ

భృదయము చూపకున్నఁ గొలు

పు న్నిడునప్పడు స్నిగ్ధమూర్తియై

పొదిగొలిపెన్! బ్రసాదపరి

పూర్ణవిలోకన మాలికల్ పడిం

బది నదె చీకటి న్నివియ

భంగి నొకించుక యాశ్చర్యలౌడిన్.

4

కలలో నూతనహంసముం దొలుత ధి

క్కారించినన్ బిమ్మటన్

గలహంసప్రభుఁ డాదరించి నటులే

కాలక్రమానన్ మదు

జ్వలధీసంపద సత్ప్రవర్తనము ర్నా

జ్రశేష్ఠుఁ డాలించి నన్

విలిపింపంగఁ దలంచునేమొ యని యా

వేదించు లోనెద్దియో.

గుణవంతుడగు రాజచంద్రుఁ డనుర

క్తుం డౌటకు న్మాటు దు

ర్వివయంబుం నలపోసి నాడెన క్రుధా

వేశంబు గైకొంట మ

ద్భునదౌర్భాగ్యము కాడ ! యాతఁడీక యా

ధార్థ్యంబు గుర్తించి నా

యనఘత్వంబును మెచ్చి కొల్వనకు నా

హ్వనింప వర్తించెదన్.

కాల మేగు కొలంది భూ పాలవరున

కమల మద్యర్తనము తెలియంగ వచ్చుఁ

గాని నిజదోషజనితావ మానభరిత

మైన నాజన్మ మట్లు నింద్యముకాదె !

అని చింతించుచుఁ బండ్రోత్తముఁడు మి

త్రాగారమ్మం జేర వ

చ్చిన యా కాలము నందె కృష్ణధరణి

క్షీర్వర్షుఁడున్ దూతతోఁ

జనుదే నయ్యెడ కేడుదెంచి వినయాం

చన్మొలియై భిక్షి వం

దనముజేసి కవిప్రకాండునకె వి

జ్ఞాపించె నీ రీతిగన్.

అనుఁగు నెచ్చెలి ! కవినరూ బ్రాగగణ్య !

నేను వ్రాసిన లేఖ మన్నించిరి

లరుగుదొచితి రురుగు సుమ్యముమెరియ

నస్మడక్షిద్వయము చరి తార్థముయ్యో.

9

కొలుపున సార్వభౌముఁ డను

కూలవచస్సులు పల్కి సత్కృతుల్

సలుపఁ డటంచు వేళుగఁ ద

లంపకు డాన్కి, భనస్మృతిపభా

విలసిత వర్తనమ్ములను

వీనుల విగడుగ నాలకించి భూ

తలపతి మీదెనక దన కృ

తంబునకుం బరితాప మొంటెడికె.

10

నరపతిఁ గూన్చి మోలగము

నగ డమ పల్కిన యర్థనద్వచః

శరములు తన్మనస్తలము

సంస్కృతముల బొనరించి సత్కృపాం

కురములు పాదుకొల్పెఁ గవి

కుంజర ! యారసి యుంటిరేకదా

యరిగెడు వేళ మీవలన

నాతఁ డడర్చిన నెయ్యపుం దృశల్.

11

పాలను లెవ్వరో కలుష

భావముచేఁ బురికొల్ప తేఁడు తా

తొలికమైన కోపము క

తంబున మిమ్ము నిగాకరించుటం

జాల విషణ్ణుడై నుడువఁ

జాలని భక్తిమెయిన్ బహుక్షమా
శాలిత మీరు దర్శన మొ

సంగఁగఁ గోరెడి మన్ముఖుఁబునన్.

బలవత్తరమగు కారణ

మలవడినం గాని కలఁగ రాత్మ వివేకుల్

కలఁగిన వెనువెంటనె ని

ర్గళిత వికృతులగుచుఁ బ్రకృతిఁ గాంచెదరు గదా.

జనపతి యొలగమ్మున వి

శాంపతులున్ బరివారకుల్ సుగీ

జనములు నొకకింపఁ బరు

షంబులు పల్కె నటంచు నాగ్రహం

బెనయక తత్ప్రసన్నత, య

హీనవివేకము, నీవి పెంపు, మ

త్ప్రణయము నెంచి రేపకడి

రావలెఁ గొల్పినకు న్నుధీమణి !

అనుచు విన్నవించి యసఘుడౌ కవిచంద్రు

నాననంబునందు నాదరంపు

గుఱుతు లరసి కృష్ణ నరసాతుఁ డాత్మగే

హమున కరిగె సతని యనుమతి గొని.

కొలుపున కేగు దెంచి తన

కుం గయి మోడ్చిన నూత్నహంసముం

దొలుదొలుత నిరదృతిఁ గ

నుంగొని యన్వల భూరిసౌహృదా
కలిత మనస్కుడై పరమ

గౌరవ భాజనుఁగా నొనర్చు హం
సల యెకిమిని చేష్ట కవి

మానస వీధి స్ఫురించె నయ్యెడన్.

16

తనమహాపాండిత్య వనరాశిలో నృపుం

డానందమున నోల లాడినట్లు

తనమనోహర కవిత్వనగుత వనములో

జేఁడు డున్నకత విహరించినట్లు

తనమంజులప్రియ ఫణితిమాధ్వీరసం,

బవనీశ్వరుం డర్థి నాని నట్లు

తన గాఢమైత్రీ సు ధా లేపవగుచుచే

నొడయండు మైముట పొందనట్లు

విస్మితం డైనట్లులు, రస వివశచిత్తుఁ

డైనట్లులు, ప్రీతి నిర్భరుఁ డైనయట్లు

గౌరవించిన యట్లులా కవివతంసుఁ

డా రజని నిద్ర స్వప్నమ్ము నందుఁగాంచె.

17.

తొలిమల నెత్తముపైఁ ద

మ్ముల చెలి యలరారె తేఁడు పుత్తించినయే

న్గుల తేనిపైని కవి రా

జలరె న్మఱునాఁడు ప్రాత రారంభమునన్.

18

మంగళ వాద్యనాదము ల

మందముగాఁ జెలఁగఁ గవీంద్రు ను

త్తుంగగజంబుపై మహాము

తోఁ బుర మేగఁగఁ జేసి భక్తి

ప్రమాంగులు పొరజానపదు

లారతు లెత్తఁగ మంత్రి భూమి భృ

త్తుంగవు లోలగంబునకుఁ

దోకొని పచ్చిరి వైభవంబునన్.

నరిపతులు పండితులు వెంట నరుగుదేర

ప్రభువు కవిపతి కెదురేగి భక్తి నెఱఁగి

యిభముపై నుండి కేఁకుఁత యిచ్చి దింపి

యతని సింహాసనముచెంతి కానయ్యె.

కొలువునున్న పండితుల

గుండెలు దల్లలమందఁ గృష్ణభూ

తలపతి మోముఁదామర ని

తాంతవికాసము చెంద, సభ్యుల

గ్గలిక వహింప సత్కవి శి

ఖామణి సింగపుఁ బీఠి చెంత రం

జిలు సరి గద్దెపై నధివ

సింఁచె నృపాలుని వేడికొలునన్.

ఉన్నత వేదికాంతరము

హోన్నత పీఠతలంబునందుఁ గూ

ర్చున్న కవీంద్ర ధారుణి వ

రుల్ విలసిల్లిరి కాంతిసంపద

భృన్నతిఁ జేసి యింద్రహరి

దుర్విధరాగ్రమునందు నొక్కటం

గ్రొన్నటి పేర్నితోఁ బొడిచి

తోల్కొను చంద్ర దినేంద్రులో యనన్. 22

అదిసమే మొదల్ కవియు

హర మహీరమణుండు నేకతా

పాదిత చిత్తులై విహిత

భావవిశేషముతోడ వర్తిలన్

భూ దివిజాధి నాయకుండు

పోరుల, వేటల, నోలగంబునన్

గాదిలి పగడితుండు వెలి

గాఁ గనిపింపడ నాఁటినుండియున్.

23

అధికసఖ్యంబు కతన న న్యోన్య మెపుడు

తలఁచుచుంట భమరకీట ధర్మ మొప్ప

సార్వభౌముండు సత్కవించంద్రుండయ్యె

శాణకవి చంద్రుండును సార్వభౌముండయ్యె.

24

గౌరీ కాం తాప్రియు వి

స్తారాదార్యాభి ననుజ తనుజ సుహృ

ద్వారయుతుఁ బేర రాజును

గౌరీకాంతుండు ప్రోచుఁ గావుత మెపుడున్.

25

స్వస్తి.

